

Lluny de l'Àfrica - Isak Dinesen. Viena (trad. de Xavier Pàmies)

Començaré explicant la meva relació amb l'obra de la baronessa Karen Blixen (que publicava amb el pseudònim masculí Isak Dinesen). Als anys vuitanta vaig veure la pel·lícula *Memorias de África* (al Comedia, si no recordo malament). Als noranta vaig llegir *Set contes gòtics*, un recull molt peculiar, fet de peces llargues i espesses, més barroques que no pas gòtiques. Després vaig comprar *Contes d'hivern* en una Setmana del Llibre, i hi vaig trobar unes històries molt depurades, que es poden llegir en clau simbòlica o moral. Fa uns anys vaig heretar un altre recull de contes, *Anécdotas del destino*, dos dels quals tenen pel·lícula: *Una història immortal* (Orson Welles, 1968) i *El festí de Babette* (Gabriel Axel, 1987). Cadascun d'aquests llibres –per no dir cadascun dels contes– sembla escrit per un autor diferent. Fins ara no havia llegit *Den afrikanske farm*, que en català s'ha traduït com a *Lluny de l'Àfrica*, que recorda el títol original de la primera pel·lícula esmentada, *Out of Africa*.

L'experiència de dirigir durant quinze anys una plantació de cafè a Kènia deu bastar per escriure uns quants llibres. Karen Blixen (Rungsted, Dinamarca, 1885-1962) va haver de fer una tria severa per transformar-la en un llibre que amb prou feines supera les quatre-centes pàgines. Durant aquells anys va viure esdeveniments de tota mena, si bé no presta gaire importància als de caire sentimental. La pel·lícula *Out of Africa*, per contra, se centra en la relació entre la protagonista i el seu marit –que ocupa un parell de línies en el llibre–, i sobretot amb el seu amic i amant, Denys Finch-Hatton. De fet, una part considerable del contingut de la pel·lícula no apareix a *Lluny de l'Àfrica*, ja que el director, Sydney Pollack, es va basar en altres llibres sobre la baronessa. No hi fa res. Directors com Stanley Kubrick s'han especialitzat a fer bones pel·lícules sobre bons llibres sense ser-hi fidel. En va el lector buscarà en el llibre escenes memorables com aquella en què Robert Redford renta els cabells de Meryl Streep. No cal. Pollack firma un festival de colors i música, de sentiments i records, que val la pena veure, si bé no és el que l'autora plasma en el llibre.

La baronessa inverteix una gran part de *Lluny de l'Àfrica* a descriure la vida a les seves terres, i també als voltants. Situada a vint quilòmetres de Nairobi, als peus de la serra de Ngong, la plantació de cafè era només una part

de la seva propietat, que també abastava boscos, herbassars i zones habitades per indígenes. Als voltants, i en part a l'interior de la propietat, hi vivien somalis (musulmans, com el seu criat personal), kikuius (colons polígams, dedicats a la cria de bestiar), massais (guerrers i ramaders, consumidors de llet i de sang), indis (comerciants), suahilis (més distants), àrabs i també, és clar, anglesos, així com danesos i suecs, sense oblidar les diferents missions catòliques –la francesa i l'escocesa-, que eren rivals. El llibre serveix per orientar-se entre totes aquestes ètnies i creences, que l'autora observa i analitza amb curiositat, simpatia i discreció.

Lluny de l'Àfrica no segueix l'ordre cronològic, sinó que està dividit en cinc parts diguem-ne temàtiques. A la primera ens presenta el territori i dos personatges singulars: Kamante, un nen malalt que es convertirà en el seu company fidel, i Lulu, una cria de gasela que es passeja per la plantació sense perdre el caràcter feréstec. Les vides de tots dos, Kamante i Lulu, ens ajuden a entendre millor la història recent de Kènia que no pas unes quantes columnes de dades estadístiques.

La segona part del llibre es pot entendre com un relat autoconcloent, que parteix d'un accident i que serveix per aproximar-se a la manera com els indígenes consideren la justícia. En resum, ells la basen en la pèrdua soferta per la víctima. Tant és si l'arma es dispara sense voler o amb la intenció de fer mal, ja que l'important és valorar els danys. Una vegada calculats, es tracta senzillament que la família de la víctima sigui compensada de manera adequada per la família del membre que va causar el perjudici.

La tercera part està dedicada a alguna de les visites que rep la baronessa: un sacerdot hindú, un actor fugitiu, uns caçadors anglesos, un danès cec que no respecta cap llei (ni tal sols la de la gravetat). És aquí on trobem unes quantes pàgines dedicades a Denys Finch-Hatton, barreja de soldat, gimnasta, poeta i caçador.

A continuació arriba una altra part construïda per acumulació, que es presenta com els apunts d'un quadern. Hi trobem anècdotes, converses, reflexions i uns quants personatges inoblidables: el nen sord-mut, el terratrèmol, el lloro que parla grec antic, un gos amb sentit de l'humor. Destaca la conversa en què el criat somali troba una solució al problema que planteja *El mercader de Venècia*, i un dels millors capítols del llibre, el que narra com

l'autora ensenya els rudiments de la poesia a uns oients que no en sabien res, i que anomenen la rima "parlar com la pluja", potser perquè a l'Àfrica la pluja sempre és benvinguda.

L'última part del llibre està dedicada al comiat de la plantació, que no només implica vendes i regals, sinó que també obliga a recol·locar famílies indígenes en altres zones. Aquesta part s'allarga en moltes direccions, com si a l'autora li sapigués greu acabar el llibre.

Certament, avui dia és fàcil acostar-se a *Lluny de l'Àfrica* des de la crítica al racisme i al colonialisme. Aquesta obra, però, també permet una lectura diguem-ne antropològica: ¿com eren (vistes) aquelles persones que havien coincidit a la plantació? L'autora no s'hi relaciona des de la superioritat, sinó des de l'interès humà. S'adona que en cada col·lectiu les normes són diferents, intenta entendre l'humor negre dels nadius, la relació que mantenen amb els fenòmens naturals i amb la velocitat, l'assumpció del destí i de l'imprevist, el paper de les dones, la importància del silenci, i també el que ella anomena "l'aversion a la regularitat" (que certament impregna el llibre). Karen Blixen examina sense prejudicis aquests comportaments, que més d'una vegada considera superiors als occidentals. És una bona observadora, i també una bona *storyteller*, valorada com a tal per les persones que l'envolten, de totes les ètnies, edats i educacions. En canvi parla poc d'ella mateixa, encara menys dels seus sentiments, i gens de la seves relacions sentimentals.

I, tanmateix, les informacions que proporciona al lector són sempre personals, allunyades d'aquells excursos sense ànima que feien autors com Salgari quan descrivien entorns exòtics, i que avui ens semblen viquipèdics *avant la lettre*. La baronessa no beu de fonts secundàries, sinó que narra el que veu i sobretot el que viu, ja que curava malalts, aprenia suahili, matava lleons, llegia l'Alcorà, parlava amb els caçadors, les esposes i els dirigents indígenes. El seu no és pas un món de salvatges perillosos, però tampoc de bons salvatges, sinó de persones concretes i distingibles, cadascuna amb una ètnia, una família, un nom i un caràcter propi.

Karen Blixen troba que els indígenes, que han estat en contacte amb tantes cultures, són més receptius que els europeus: "Allò que més temien de nosaltres, íntimament, era la pedanteria". *Lluny de l'Àfrica* és un llibre escrit per

algú gens pedant, que partint d'una plantació de cafè ens ajuda a entendre el món, i també a gaudir-ne.